

Eugeniusz KIERYCH

Materiały do znajomości *Aphidiidae* (Hymenoptera) Polski

Mszycarzowate (*Aphidiidae*), niewielka grupa błonkówek z nadrodziny *Ichneumonoidea* (opisano dotychczas około 300 gatunków na świecie), rozmieszczona jest na wszystkich kontynentach, z wyjątkiem obszarów antarktycznego i arktycznego. Wszystkie lepiej poznane gatunki tej rodziny są pasożytami mszyc (*Aphidodea*) i odgrywają poważną rolę w ograniczaniu ich liczebności. Niektóre gatunki zostały nawet wykorzystane przez człowieka jako reducenty w walce z plagami mszyc. Godne uwagi osiągnięcia w tej dziedzinie uzyskali zwłaszcza entomolodzy kalifornijscy w walce z plagą mszycy *Therioaphis trifolii* (MONELL) przy pomocy sprowadzonych z Europy do Kalifornii (w latach 1955–1956) dwóch gatunków, *Trioxys complanatus* QUILIS i *Praon exoletum palitans* MUESEBECK. Możliwość wykorzystania *Aphidiidae* w walce biologicznej z mszycami, szkodnikami roślin uprawnych, wzbudzała zainteresowanie mszycarzowatymi i stała się przyczyną intensywnych badań tej grupy błonkówek w ubiegłych 20 latach. W wyniku tych badań *Aphidiidae* należą obecnie do lepiej poznanych na świecie rodzin owadziarek (*Terebrantes*).

Aphidiidae Polski są dotychczas poznane słabo. O liczbie występujących gatunków, ich rozmieszczeniu i żywicielach na obszarze naszego kraju nie wiemy prawie nic. Wzmianki o występowaniu zaledwie 25 gatunków nie budzących wątpliwości i 6 wymagających wyjaśnienia znajdujemy w bardzo skromnej liczbie 15 prac, w przeważającej większości nie poświęconych wyłącznie *Aphidiidae*. Są to prace: BRISCHKEGO (1882), w której spotykamy wzmiankę o 8 gatunkach, NIEZABITOWSKIEGO (1910) — o 19, JANISZEWSKIEJ (1933) — o jednym (? — *Aphidius* sp.), WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKIEJ (1961) — czterech, PIEKARCZYK i WĘGORKA (1965) — jednym, MICZULSKIEGO (1967) — 7, WĘGORKA

i RUSZKIEWICZ (1968) – jednym, WIĄCKOWSKIEGO i DRONKI (1968) – jednym WIĄCKOWSKIEGO i HERMAN (1968) – jednym, WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKIEJ (1968) – 6, CIERNIEWSKIEJ (1973) – 5, BAŃKOWSKIEJ, KIERYCHA, MIKOŁAJCZYKA, PALMOWSKIEJ i TROJANA (1975) – czterech, MACKAUERA i STAREGO (1967) – o 23 oraz MACKAUERA (1968) – o 6 gatunkach. Ponadto w pracach MICZULSKIEGO (1967) oraz WĘGORKA i RUSZKIEWICZ (1968) spotykamy sygnalizowanie gatunków określonych tylko do rodzajów. Interpretacja nazewnictwa jak też i miejsca zebrania gatunków wykazanych przez BRISCHKEGO (1882) następuje wiele trudności. W związku z tym autor niniejszego opracowania uwzględnia tylko dwa z 8 gatunków podanych przez BRISCHKEGO, mianowicie „*A. picipes* Ns.” i „*A. rosarum* Ns.”, które budzą najmniej wątpliwości. Inne gatunki pozostawia do wyjaśnienia w przyszłości. Prace MACKAUERA i STAREGO (1967) oraz MACKAUERA (1968) są katalogami światowych *Aphidiidae*, opierają się głównie na opracowaniach wcześniejszych i poza wykazaniem po raz pierwszy *Lysaphidus arvensis* STARÝ (MACKAUER i STARÝ 1967) nie przynoszą żadnych nowych danych o mszycarzowatych Polski. Należy nadmienić, że w wyżej wspomnianym katalogu został błędnie wykazany z Polski, jakoby wg NIEZABITOWSKIEGO (1910), *Praon exsoletum* (NEES). NIEZABITOWSKI (1910) wykazał ten gatunek z miejscowości Strzałków koło Stryja (Ukraińska SRR). *P. exsoletum* (NEES) nie jest więc dotychczas wykazany z Polski, chociaż, sądząc na podstawie jego rozmieszczenia (podgatunek *P. exsoletum exsoletum* (NEES) znany jest prawie z całej Europy, z wyjątkiem jej części południowych) i na podstawie występowania w Polsce jego żywicieli (mszyce z rodzaju *Therioaphis* WALK.), zapewne u nas występuje.

Skąpość wiadomości o *Aphidiidae* Polski uwydatnia się zwłaszcza przy porównaniu z wiadomościami o nich z innych krajów europejskich. Tak np. z Finlandii wykazanych jest 66 gatunków (MACKAUER 1968), z Francji 99 (STARÝ, REMAUDIÈRE i LECLANT 1971) a z Czechosłowacji, która pod tym względem poznana jest najlepiej, ponad 100 gatunków (MACKAUER i STARÝ 1967, MACKAUER 1968). Ogółem z Europy zanotowano około 140 gatunków. Liczba europejskich gatunków *Aphidiidae* nie jest zresztą ustalona, stale wzrasta, a corocznie opisywanych jest jeszcze po kilka gatunków nowych dla nauki.

Zamieszczony poniżej wykaz 41 gatunków *Aphidiidae*, z których 16 nie było dotychczas wykazanych z Polski, oparty jest na danych z literatury, na materiałach otrzymanych ze spasożytowanych mszyce zebranych w Zawoi-Widłach pow. Sucha przez Doc. dra H. SZEŁĘGIEWICZA przy okazji gromadzenia materiałów do pracy o mszycach Babiej Góry (SZEŁĘGIEWICZ 1972) i na części materiałów zbieranych przez autora podczas (lata 1971–1974) opracowywania pasztytnicznych błonkówek żyjących w *Acyrtosiphon pisum* (HARRIS) (*Aphididae*).

Docentowi drowi H. SZEŁĘGIEWICZOWI za zebranie i oznaczenie mszyce z Zawoi-Widł, a także za podanie roślin żywicielskich, na których były one zebrane oraz za pomoc w oznaczaniu żywicieli *Aphidiidae* z innych miejscowości autor serdecznie dziękuje.

Rodzina *Aphidiidae* HALIDAY, 1838Podrodzina *Ephedrinae* MACKAUER, 1961Rodzaj *Lysephedrus* STARÝ, 19581. *Lysephedrus validus* (HALIDAY, 1833)*Ephedrus validus* HALIDAY, 1833

Gatunek znany z Europy (z wyjątkiem jej części południowych) i z Dalekiego Wschodu (Korea Południowa). Z Polski wykazany przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (Kraków) i z Beskidu Sądeckiego (Rytro).

Żywiciel nie zaznaczony.

Rodzaj *Ephedrus* HALIDAY, 18332. *Ephedrus lacertosus* (HALIDAY, 1833)

Gatunek holarktyczny. Z Polski odnotowany przez WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKĄ (1961, 1968) z Niziny Mazowieckiej (Skierniewice). Stanowisko wymaga sprawdzenia; MACKAUER i STARÝ (1967) uważają podanych przez WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKĄ (1961) żywicieli, *Hyalopterus pruni* (GEOFF.) na śliwie i *Aphis pomi* DE GEER, za wątpliwych.

Nowe stanowisko: Zawoja-Widły pow. Sucha. Wyhodowany z mszyc *Macrosiphoniella* (*Macrosiphoniella*) *usquertensis* H. R. L. zebranych 20 VII 1971 na *Achillea millefolium*. Znany także z *Myzus cerasi* F. (WIĄCKOWSKI i WIĄCKOWSKA 1968).

3. *Ephedrus nacheri QUILIS, 1934

Znany z Francji, Włoch, NRD, Czechosłowacji i Japonii. O występowaniu tego gatunku w Polsce brak wzmianki.

Stanowisko: Zawoja-Widły pow. Sucha. Wyhodowany z mszyc *Hayhurstia atriplicis* (L.) zebranych 18 VII 1971 na *Chenopodium album*.

4. *Ephedrus niger GAUTIER, BONNAMOUR et GAUMONT, 1929

Gatunek o szerokim rozmięszczeniu. Występuje we Francji, NRD, Finlandii, Włoszech, Bułgarii, Iranie, ZSRR i Korei Południowej. Z Polski nie był znany.

Stanowiska. Wyhodowany ze spasożytowanych mszyc: *Uroleucon* (*Uroleucon*) *cichorii* (KOCH) zebranych z *Cichorium intybus*, Chylice pow. Grodzisk Maz. (2 VII 1972), Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (14 VII 1972);

U. (U.) achilleae (KOCH) zebranych 29 VII 1974 z *Achillea millefolium*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz.

5. *Ephedrus persicae* FROGGATT, 1904

Gatunek o bardzo szerokim rozmieszczeniu. Znany z Palearktyki, Ameryki Północnej, Hongkongu, Taiwanu, południowej Afryki, Madagaskaru i Australii. Z Polski wykazany z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (okolice Poznania: Przybroda, Swadzim, Szreniawa) przez CIERNIEWSKĄ (1973).

Wyhodowany z mszyc: *Dysaphis plantaginea* (PASS.), na jabłoni; *D. radicola* (MORDV.) i *D. anthrisci* (BÖRN.).

6. *Ephedrus plagiator* (NEES, 1811)

Znany z Palearktyki, Hongkongu i Taiwanu; introdukowany do Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. (Kalifornia). Z Polski wykazany z Niziny Mazowieckiej (Grójec, Skierniewice) przez WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKĄ (1961, 1968), Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (okolice Poznania: Szreniawa) przez CIERNIEWSKĄ (1973), Wyżyny Lubelskiej (okolice Lublina: Elizówka, Felin) przez MICZULSKIEGO (1967), Beskidu Zachodniego (Kłaj, Rytro, Żegiestów), Kotliny Nowotarskiej (Nowy Targ), Tatr (Zakopane, Kuźnice) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910).

Wyhodowany z mszyc: *Aphis pomi* DE GEER, na jabłoni; *Myzus cerasi* (F.), na czereśni; ? *Hyalopterus pruni* (GEOFF.) („*Hyalopterus pruni* FABR.”).

Rodzaj *Toxares* HALIDAY, 18407. *Toxares deltiger* (HALIDAY, 1933)

Gatunek znany z Europy i Kanady. Z Polski wykazany z Beskidu Sądeckiego (Rytro) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910).

Żywiciel nie zanotowany.

Podrodzina *Praina* MACKAUER, 1961Rodzaj *Praon* HALIDAY, 18338. *Praon abjectum* (HALIDAY, 1833)

Znany z Palearktyki i zachodniej Nearktyki. Z Polski wykazany z Tatr (Zakopane) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910).

Nowe stanowisko: Warszawa-Targówek. Wyhodowany z mszyc *Aphis sambuci* L. zebranych 30 VI 1971 na *Sambucus nigra*.

9. *Praon barbatum* MACKAUER, 1967

Gatunek znany z Francji, NRD, Finlandii, Szwajcarii, Austrii i Czechosłowacji. Z Polski wykazany z Niziny Mazowieckiej (Chylce pow. Grodzisk Maz.), ze Śląska Górnego (Gołkowice pow. Kluczbork) i Wyżyny Małopolskiej (Czechów pow. Pińczów) przez BAŃKOWSKĄ, KIERYCHA, MIKOŁAJCZYKA, PALMOWSKĄ i TROJANA (1975).

Nowe stanowiska. Wyhodowany ze spasożytowanych mszyc *Acyrtosiphon pisum* (HARRIS) zebranych z: *Medicago sativa*, Ciecierzyn pow. Kluczbork (13 VII 1973), Janówka pow. Ząbkowice Śl. (7 VIII 1971), Pęczelice pow. Busko (10 V 1972), Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (różne daty z 1973 i 1974); *Medicago lupulina*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (29 VII 1974); *Trifolium pratense*, Chylice pow. Grodzisk Maz. (27 VII 1974); *Vicia angustifolia*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974); *Pisum sativum*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (5 VII 1974).

10. *Praon dorsale* (HALIDAY, 1833)

Praon longicornis: NIEZABITOWSKI 1910

Występuje w Palearktyce, u nas znany z Kotliny Nowotarskiej: Nowy Targ (NIEZABITOWSKI 1910).

Nowe stanowisko: Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. Wyhodowany z mszyc *Uroleucon* (*Uroleucon*) *hypochoeridis* H. R. L., zebranych na *Hypochoeris radicata*, 26 VI 1974.

11. * *Praon flavinode* (HALIDAY, 1833)

Gatunek szeroko rozmieszczony w Palearktyce; introdukowany do Australii. Z Polski dotychczas nie zanotowany.

Stanowisko: Zawoja-Widły pow. Sucha. Wyhodowany z mszyc *Eucera phis punctipennis* (ZETT.) zebranych 18 VII 1971 z *Betula verrucosa*.

12. * *Praon necans* MACKAUER, 1959

Gatunek znany z Holandii, RFN, Czechosłowacji, Finlandii, Pakistanu i Indii. Z Polski dotychczas nie notowany.

Stanowisko: Zawoja-Widły pow. Sucha. Wyhodowany z mszyc *Ropalosiphoninus calthae* (KOCH) zebranej 21 VII 1971 z *Caltha palustris*.

13. *Praon volucrae* (HALIDAY, 1833)

Gatunek palearktyczny, introdukowany do Ameryki Północnej. Z Polski wykazany przez CIERNIEWSKĄ (1973) z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (okolice Poznania: Swadzim, Przybroda, Szreniawa), przez WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKĄ (1961, 1968) z Niziny Mazowieckiej (Skierniewice), MICZULSKIEGO (1967) z Wyżyny Lubelskiej (okolice Lublina: Felin) oraz przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro), Kotliny Nowotarskiej (Nowy Targ), Tatr (Zakopane).

Nowe stanowiska. Wyhodowany z mszyc:

Hyalopterus pruni (GEOFF.), na *Prunus domestica*, Warszawa-Targówek (5 VII 1971) i na *Phragmites communis*, Wierzbowa pow. Pisz (6 VII 1974);

Hyalopterus amygdali (BLANCH.), na *Armeniaca vulgaris*, Warszawa-Targówek (5 VII 1971);

Acyrtosiphon caraganae (CHOL.), na *Caragana arborescens*, Sulejówek k. Warszawy (13 i 21 VII 1974);

Aulacortum solani aegopodii BÖRN., na *Aegopodium podagraria*, Zawoja-Widły pow. Sucha (20 VII 1974).

Znany także w Polsce z mszyc, poza wymienionymi powyżej, żyjących na jabłoni (*Malus*): *Aphis pomi* DE GEER i *Dysaphis plantaginea* (PASS.). NIEZABITOWSKI (1910) podał ponadto ten gatunek z mszyc bliżej nie określonych: „*Aphide rosae*” i „*Aphide sp. in Crepide tectorum*”, a WIĄCKOWSKI i WIĄCKOWSKA (1968) z *Amphorophora rubi* (KALT.).

Podrodzina *Aphidiinae* HALIDAY, 1833

Rodzaj *Lysiphlebus* FOERSTER, 1862

Podrodzaj *Lysiphlebus* FOERSTER, 1862

14. *Lysiphlebus (Lysiphlebus) fabarum* (MARSHALL, 1896)

Aphidius fabarum MARSHALL, 1896

Gatunek rozmieszczony w Europie, północnej Afryce, na Bliskim Wschodzie, w Iranie; introdukowany do Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. Z Polski wykazany przez MICZULSKIEGO (1967) z Wyżyny Lubelskiej (okolice Lublina: Felin) i przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro).

Nowe stanowisko: Wyhodowany z mszyc *Aphis fabae* SCOPOLI na *Vicia faba* (25 VI 1974) i na *Cirsium arvense* (29 VII 1974), Łomna pow. Nowy Dwór Maz.

15. **Lysiphlebus (Lysiphlebus) ambiguus* (HALIDAY, 1834)

Gatunek znany z Europy, północnej Afryki, Bliskiego Wschodu i Iranu. Z Polski nie był notowany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Aphis schneideri* (BÖRN.) zebranych 5 VII 1971 z *Ribes vulgare* w Warszawie-Targówku.

Rodzaj *Pauesia* QUILIS, 1931

16. *Pauesia pini (HALIDAY, 1834)

Znany z Europy i Japonii. Z Polski dotychczas nie wykazany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Cinara sp.* zebranych 22 VI 1973 na *Pinus silvestris* – Gawrych Ruda pow. Suwałki.

Rodzaj *Euaphidius* MACKAUER, 196117. *Euaphidius cingulatus* (RUTHE, 1859)*Aphidius pterocommae* MARSHALL, 1896

Gatunek holarktyczny, z Polski zanotowany przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro).

Nowe stanowisko: wyhodowany z mszyc zebranych na *Salix* sp. 10 VII 1974 w Łomnie-Las pow. Nowy Dwór Maz.

18. **Euaphidius setiger* MACKAUER, 1961

Gatunek holarktyczny, z Polski dotychczas nie wykazany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Periphyllus lyropictus* (KESSL.) zebranych z *Acer platanoides* w Warszawie (Park Skaryszewski).

Rodzaj *Aphidius* NEES, 181919. **Aphidius absinthii* MARSHALL, 1896.

Gatunek palearktyczny, z Polski dotychczas nie notowany.

Stanowiska: wyhodowany z mszyc *Macrosiphoniella millefolii* (DE GEER) zebranych z *Achillea millefolium* w Zawoi-Widłach pow. Sucha (21 VII 1971) i w Łomnie-Las pow. Nowy Dwór Maz. (2 VII 1974).

20. *Aphidius aquilus MACKAUER, 1961

Gatunek znany z Holandii, RFN, Wielkiej Brytanii, Francji, Czechosłowacji, Finlandii, ZSRR (Novosybirskaja obl.). Z Polski dotychczas nie notowany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Betulaphis quadrituberculata* (KALT.) zebranych 4 VII 1973 z *Betula verrucosa* w Łomnie-Las pow. Nowy Dwór Maz.

21. *Aphidius ervi* HALIDAY, 1834

Gatunek palearktyczny, introdukowany do Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. Z Polski zanotowany z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (okolice Poznania) przez WĘGORKA i RUSZKIEWICZ (1968) oraz PIEKARCZYK i WĘGORKA (1965), z Niziny Mazowieckiej (Chylice pow. Grodzisk Maz.), ze Śląska Górnego (Gołkowice pow. Kluczbork) i Wyżyny Małopolskiej (Czechów pow. Pińczów) przez BAŃKOWSKĄ, KIERYCHA, MIKOŁAJCZYKA, PALMOWSKĄ i TROJANA (1975), a także z Beskidu Sądeckiego (Rytro), Kotliny Nowotarskiej (Nowy Targ) i Tatr (Zakopane) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910).

Nowe stanowiska. Wyhodowany ze spasożytowanych mszyc: *Acyrtosiphon pisum* (HARRIS), na *Medicago sativa*, Henryków pow. Ząbkowice Śl. (6 VII 1971), Ciecierzyn pow. Kluczbork (13 VII 1973), Janówka pow. Ząbkowice Śl. (7 VIII 1971), Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (różne daty w 1973 i 1974 r); na *M. falcata*, Wierzba pow. Pisz (10 VIII 1974); na *M. lupulina*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *Trifolium pratense*, Chylice pow. Grodzisk Maz. (27 VII 1974); Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *T. arvense*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974), Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (20 VII 1974); na *T. repens*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974); na *Vicia sativa*, *V. cracca* i *V. faba*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *Lupinus luteus* i *L. angustifolius*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (16 VII 1974); na *Ononis arvensis*, Chylice pow. Grodzisk Maz. (20 VII 1972); na *O. spinosa*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (16 VII 1974); na *Melilotus albus*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (5 VII 1974); na *M. officinalis*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974); na *Lotus corniculatus*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *Onobrychis viciaefolia*, Krzyżanowice pow. Pińczów (19 VI 1974, czerpak); na *Pisum sativum*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (VII 1974);

Acyrtosiphon caraganae (CHOL.), na *Caragana arborescens*, Zawoja-Widły pow. Sucha (17 VII 1971), Sulejówek k. Warszawy (13 i 21 VII 1974);

Microlophium evansi (THEOB.), na *Urtica dioica*, Zawoja-Widły pow. Sucha (23 VII 1971), Krzyżanowice pow. Pińczów (19 VI 1974), Warszawa-Targówek (3 VII 1973), Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (12 VII 1974);

Microlophium carnosum (BUCK.), na *Urtica urens*, Warszawa-Targówek (30 VI 1961)

Gatunek pospolity i leczebny w środowisku z żywicielem. Główny pasażer i reducent mszycy grochowej — *Acyrtosiphon pisum* (HARRIS).

22. **Aphidius funebris* MACKAUER, 1962

Gatunek znany z Europy i północnej Afryki. Z Polski dotychczas nie notowany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Uroleucon* (*Uroleucon*) *cichorii* (KOCH) zebranych 4 i 17 VII 1974 z *Cichorium intybus* w Łomnie-Las pow. Nowy Dwór Maz.

23. **Aphidius hieraciorum* STARÝ, 1962

Znany z Francji, Czechosłowacji i Ukrainiejskiej SRR. O występowaniu tego gatunku w Polsce brak wzmianki.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Nasonovia nigra* (H. R. L.) zebranych 21 VII 1971 z *Hieracium silvaticum* w Zawoi-Widłach pow. Sucha.

24. **Aphidius phalangomyzi* STARÝ, 1963

Gatunek znany dotychczas z Czechosłowacji, z Polski nie notowany.

Stanowisko: Wyhodowany z mszyc *Macrosiphoniella oblonga* (MORDV.) zebranych 11 VII 1971 na bylicy pospolitej (*Artemisia vulgaris*) w Zawoi-Widłach pow. Sucha.

25. *Aphidius picipes* (NEES, 1811)

Aphidius avenae HALIDAY, 1834

Aphidius granarius MARSHALL, 1896

Gatunek rozmieszczony w Europie: Wielka Brytania, Francja, Hiszpania, Włochy, Holandia, NRD, Czechosłowacja, Litewska SRR i Finlandia. Z Polski wykazany przez BRISCHKEGO (1882) z bliżej nie określonych miejscowości Pojezierza Pomorskiego i Pojezierza Mazurskiego, przez BAŃKOWSKĄ, KIERZYCHA, MIKOŁAJCZYKA, PALMOWSKĄ i TROJANA (1975) z Niziny Mazowieckiej (Chylice pow. Grodzisk Maz.), ze Śląska Górnego (Gołkowice pow. Kluczbork) i Wyżyny Małopolskiej (Czechów pow. Pińczów) oraz przez MICZULSKIEGO (1967) z Wyżyny Lubelskiej (Puławy, okolice Lublina).

Nowe stanowiska. Wyhodowany ze spasożytowanych mszyc:

Acyrtosiphon pisum (HARRIS), na *Medicago sativa*, Henryków i Janówka pow. Ząbkowice Śl. (6 i 7 VII 1971), Ciecierzyn pow. Kluczbork (13 VII 1973), Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (różne daty z 1973 i 1974 r); na *M. falcata*, Wierzba pow. Pisz (10 VIII 1974); na *Trifolium arvense*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974); na *T. pratense*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *Pisum sativum*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (1 VII 1974); na *Lotus corniculatus*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974);

Acyrtosiphon caraganae (CHOL.), na *Caragana arborescens*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974).

26. *Aphidius ribis* HALIDAY, 1834

Gatunek holarktyczny, z Polski wykazany przez WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKĄ (1968) z Niziny Mazowieckiej (Warszawa) i przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro).

Żywiciele: *Cryptomyzus korschelti* BÖRN., *Hyperomyzus lactucae* (L.), *Nasonovia ribis nigri* (MOSL.) i *Cryptomyzus ribis* (L.).

27. *Aphidius rosae* HALIDAY, 1834

Aphidius rosarum NEES, 1834

Gatunek holarktyczny. Z Polski wykazany przez BRISCHKEGO (1882) z bliżej nieokreślonych miejscowości Pojezierza Pomorskiego i Pojezierza Mazurskiego i przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro).

Nowe stanowiska. Wyhodowany z mszyc *Macrosiphum rosae* (L.) zebranych z *Rosa* sp.: Zawoja-Widły pow. Sucha, 11 VII 1971; Chylice pow. Grodzisk Maz., 2 VIII 1971; Łomna pow. Nowy Dwór Maz., 12 i 16 VII 1974.

28. *Aphidius salicis* HALIDAY, 1834

Aphidius dauci MARSHALL, 1896

Gatunek holarktyczny, introdukowany do Australii. Z Polski wykazany przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Kotliny Nowotarskiej (Nowy Targ).

Żywiciel nie zanotowany.

29. *Aphidius urticae* HALIDAY, 1834

Gatunek europejski, z Polski wykazany z Niziny Mazowieckiej (Chylice pow. Grodzisk Maz.), ze Śląska Górnego (Gołkowice pow. Kluczbork) i Wyżyny Małopolskiej (Czechów pow. Pińczów) przez BAŃKOWSKĄ, KIERYCHA, MIKOŁAJCZYKA, PALMOWSKĄ i TROJANA (1975) oraz z Beskidu Sądeckiego (Rytro) i Tatr (Zakopane) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910).

Nowe stanowiska. Wyhodowany ze spasożytowanych mszyc:

Acyrtosiphon pisum (HARRIS), na *Medicago sativa*, Ciecierzyn pow. Kluczbork (13 VII 1973), Janówka pow. Ząbkowice Śl. (7 VIII 1971), Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (różne daty z 1973 i 1974); na *Lupinus luteus* i *L. angustifolius*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (16 VII 1974); na *Ononis arvensis*, Krzyżanowice pow. Pińczów (19 VI 1974); na *O. spinosa*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (16 VII 1974); na *Melilotus officinalis*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974); na *Trifolium pratense*, Chylice pow. Grodzisk Maz. (27 VII 1974), Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *Lotus corniculatus*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (24 VII 1974); na *Vicia cracca*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (30 VII 1974); na *V. angustifolia*, Sulejówek k. Warszawy (21 VII 1974); na *V. faba*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (12 VII 1974); na *Pisum sativum*, Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (VII 1974);

Acyrtosiphon pelargonii geranii (KALT.), na *Geranium pheum*, Zawoja-Widły pow. Sucha (20 VII 1971);

Amphorophora ampullata (BUCK.), na *Dryopteris austriaca*, Zawoja-Widły pow. Sucha (21 VII 1971);

Microlophium evansi (BUCK.), na *Urtica dioica*, Krzyżanowice pow. Pińczów (19 VI 1974), Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (12 VII 1974).

30. *Aphidius sonchi* MARSCHAL, 1896

Gatunek znany z Wielkiej Brytanii, Francji, Włoch, Czechosłowacji, Jugosławii, ZSRR i Egiptu. Z Polski wykazany przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro, Radziejowa).

Żywiciel nie zanotowany.

31. **Aphidius uzbekistanicus* LUZHETZKI, 1960

Gatunek znany z Wielkiej Brytanii, Francji, Hiszpanii, Włoch, Jugosławii, Czechosłowacji, NRD, Finlandii i z ZSRR (Krym, Uzbecka SRR). Z Polski, dotychczas nie notowany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Sitobion avenae* (F.) na *Avena sativa*, Białka pow. Radzyń Podl. (4 VII 1971) i na *Secalae cereale*, Łomna-Las pow. Nowy Dwór Maz. (13 VIII 1973).

Rodzaj *Lysaphidus* SMITH, 194432. *Lysaphidus arvensis* STARY, 1960

Gatunek znany ze środkowej i wschodniej Europy. Z Polski wykazany z bliżej nie określonej miejscowości w katalogach MACKAUERA i STAREGO (1967) oraz MACKAUERA (1968).

Rodzaj *Diaeretiella* STARÝ, 196033. *Diaeretiella rapae* (M'INTOSH, 1855)*Aphidius brassicae* MARSHALL, 1896

Gatunek prawie kosmopolityczny. Z Polski wykazany z Niziny Mazowieckiej (WIĄCKOWSKI i DRONKA 1968), z Wyżyny Lubelskiej (MICZULSKI 1967, 1968), z Beskidu Sądeckiego i Kotliny Nowotarskiej (NIEZABITOWSKI 1910) oraz z bliżej nie określonej miejscowości przez WIĄCKOWSKIEGO i HERMAN (1968).

Nowe stanowiska. Wyhodowany ze spasożytowanych mszyc:

Brevicoryne brassicae (L.), na *Brassica napus*, Chylice pow. Grodzisk Maz. (2 IX 1971) i Łomna pow. Nowy Dwór Maz. (12 VII 1974);

Hayhurstia atriplicis (L.), na *Chenopodium album*, Zawoja-Widły pow. Sucha (18 VII 1971).

Rodzaj *Monoctonus* HALIDAY, 1833Podrodzaj *Falciconus* MACKAUER, 195934. *Monoctonus (Falciconus) pseudoplatani* (MARSCHALL, 1896)*Aphidius pseudoplatanus*: DALLA TORRE 1898; NIEZABITOWSKI 1910.

Gatunek europejski, wykazany z Polski przez NIEZABITOWSKIEGO (1910) z Beskidu Sądeckiego (Rytro).

Żywiciel: mszyce na *Acer pseudoplatanus*.

Podrodzaj *Monoctonus* HALIDAY, 183335. *Monoctonus (Monoctonus) cerasi* (MARSCHALL, 1896)

Gatunek europejski, z Polski wykazany z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (okolice Poznania: Przybroda) przez CIERNIEWSKĄ (1973).

Żywiciel: mszyce *Dysaphis plantaginea* (PASS.), na jabłoni.

36. *Monoctonus (Monoctonus) crepidis* (HALIDAY, 1834)*Monoctonus paludum* MARSHALL, 1896*Aphidius crepidis* HALIDAY, 1834

Gatunek znany z Europy i wschodniej Kanady, z Polski wykazany z Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (Kraków) i Beskidu Zachodniego (Lanckorona, Rytro) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910).

Nowe stanowisko: wyhodowany z mszyc *Hyperomyzus lampanae* (BÖRN.) zebranych 23 VII 1971 z *Lapsana communis* w Zawoi-Widłach pow. Sucha.

Żywiciel. NIEZABITOWSKI (1910) otrzymał *M. (M.) crepidis* (HAL.) z „Aphide sp. in Crepide tectorum” i „Aphide sp. in Hieracio murorum”.

Rodzaj *Trioxyys* HALIDAY, 1833Podrodzaj *Trioxyys* HALIDAY, 183337. *Trioxyys (Trioxyys) auctus* HALIDAY, 1833

Gatunek rozmieszczony w Palearktyce, z Polski zanotowany z Beskidu Sądeckiego (Rytro) przez NIEZABITOWSKIEGO (1910), bez podania żywiciela.

38. **Trioxyys (Trioxyys) betulae* MARSHALL, 1896

Gatunek holarktyczny, z Polski nie wykazany dotychczas.

Stanowisko: wyhodowany ze spasożytowanych mszyc *Symydobius oblongus* VON HEYDEN, na *Betula verrucosa*, Zawoja-Widły pow. Sucha (24 VII 1971).

39. **Trioxyys (Trioxyys) cirsii* (CURTIS, 1831)

Gatunek znany z Anglii, Francji, Danii, Holandii, RFN, Włoch, Czechosłowacji, Finlandii i ZSRR. Z Polski dotychczas nie wykazany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Drepanosiphum platanoides* (SCHRANK) zebranych z *Acer platanoides* w Zawoi-Widłach pow. Sucha, 18 VII 1971.

Rodzaj *Binodoxys* MACKAUER, 1960Podrodzaj *Binodoxys* MACKAUER, 196040. *Binodoxys (Binodoxys) angelicae angelicae* (HALIDAY, 1933)

Trioxyys angelica: WIĄCKOWSKI i WIĄCKOWSKA 1968

Podgatunek europejski, nie występujący w obszarze śródziemnomorskim. Z Polski wykazany przez WIĄCKOWSKIEGO i WIĄCKOWSKĄ (1961, 1968) z Niziny Mazowieckiej (Skierniewice), przez CIERNIEWSKĄ (1973) z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (okolice Poznania: Przybroda, Swadzim, Szreniawa) i przez MICZULSKIEGO (1967) z Wyżyny Lubelskiej (okolice Lublina: Felin, Elizówka).

Nowe stanowisko: wyhodowany z mszyc *Aphis schneideri* (BÖRN.) na *Ribes nigrum* i *R. rubrum*, Warszawa-Targówek (5 VII 1971).

Żywiciel. Znany także z *Aphis pomi* DE GEER, na jabłoni (*Malus*).

41. **Bionodoxys (Bionodoxys) centaurae* (HALIDAY, 1833)

Gatunek znany z Europy, z Polski dotychczas nie wykazany.

Stanowisko: wyhodowany z mszyc *Uroleucon (Uroleucon) hypochoeridis* H. R. L. zebranych 26 VI 1974 z *Hypochoeris radicata* w Łonnie-Las pow. Nowy Dwór Maz.

Instytut Zoologii PAN
00-950 Warszawa, Wilcza 64

PIŚMIENNICTWO

- BAŃKOWSKA R., KIERYCH E., MIKOŁAJCZYK W., PALMOWSKA J., TROJAN P. 1975. Aphid-aphidophage community in Alfalfa cultures (*Medicago sativa* L.) in Poland. Part 1. Structure and phenology of the community. Ann. Zool., Warszawa, 23: 299-345.
- BRISCHKE C. G. A. 1882. Die Ichneumoniden der Provinzen West- und Ostpreussen. Schr. naturf. Ges. Danzig, N. F., 5, 3: 121-183.
- CIERNIEWSKA B. 1973. Pasożyty mszyc występujących w sadach okolic Poznania (*Hymenoptera*, *Aphidiidae*). Pol. Pismo ent., Wrocław, 43: 837-839.
- DALLA TORRE C. G. DE. 1898. Catalogus Hymenopterorum huiusque descriptorum systematicus et synonymicus. Volumen IV: *Braconidae*. Leipzig, 323 pp.
- JANISZEWSKA J. 1933. Untersuchungen über die Hymenoptere *Aphidius* sp., Parasiten der Blattlaus *Hyalopterus pruni* FABR. Bull. int. Acad. pol., Sci. math. nat., Cracovie, 1932 B II: 271-293.
- MACKAUER M. 1959a. Die mittel-, west- und nordeuropäischen Arten der Gattung *Trioxys* HALIDAY (*Hymenoptera*: *Braconidae*, *Aphidiinae*). Eine monographische Revision. Beitr. Ent., Berlin, 9: 144-179.
- MACKAUER M. 1959b. Die europäischen Arten der Gattungen *Praon* und *Areopraon* (*Hymenoptera*: *Braconidae*, *Aphidiinae*). Eine monographische Revision. Beitr. Ent., Berlin, 9: 810-865.
- MACKAUER M. 1960. Die europäischen Arten der Gattung *Lysiphlebus* FOERSTER (*Hymenoptera*: *Braconidae*, *Aphidiinae*). Eine monographische Revision. Beitr. Ent., Berlin, 10: 582-623.
- MACKAUER M. 1964. Notes on old and mostly forgotten species of *Aphidiidae* (*Hymenoptera*). I. Beitr. Ent., Berlin, 14: 675-689.
- MACKAUER M. 1968. Die Aphidiiden (*Hymenoptera*) Finnlands. Fauna fenn., Helsinki, 22, 40 pp.
- MACKAUER M. 1968b. *Aphidiidae*. W: „Hymenopterorum Catalogus”. Pars 3. 's-Gravenhage, 103 pp.
- MACKAUER M., STARÝ P. 1967. World *Aphidiidae* (*Hym.*, *Ichneumonoidea*). W: Index of Entomophagous Insects. Le François, Paris, 195 pp.
- MICZULSKI B. 1967. Błonkówki (*Hymenoptera*) w biocenozie upraw rzepaku. Część III. Męczelkowate (*Braconidae*) i mszycarzowate (*Aphidiidae*). Pol. Pismo ent., Wrocław, 37: 167-191.
- MICZULSKI B. 1968. Błonkówki (*Hymenoptera*) w biocenozie upraw rzepaku. Część VII. Ogólne podsumowanie wyników. Pol. Pismo ent., Wrocław, 38: 475-489.
- NIEZABITOWSKI E. L. 1910. Materiały do fauny Brakonidów Polski. I. *Braconidae*, zebrane w Galicyi. Spraw. Kom. fizyogr., Kraków, 44: 47-106, 1 tabl.
- PIEKARCZYK K., WĘGOREK W. 1965. Integrated Control of pea Aphid on alfalfa. Symposia ČSAV, Praha, p. 327.
- RATZBURG J. T. C. 1844. 1848. 1852. Die Ichneumoniden der Forstinsecten in entomologischer und forstlicher Beziehung. Ein Anhang zur Abbildung und Beschreibung der Forstinsecten. Berlin, 1: VIII+224 pp.; 2: VII+238 pp.; 3: XIX+272 pp.
- STARÝ P. 1959. A revision of the European species of the genus *Monoctonus* HALIDAY (*Hymenoptera*, *Braconidae*: *Aphidiidae*). Čas. čsl. Spol. ent., Praha, 56: 237-250.
- STARÝ P. 1970. Biology of aphid parasites (*Hymenoptera*: *Aphidiidae*) with respect to integrated control. Series entomologica 6. The Hague, 643 pp.
- STARÝ P., REMAUDIÈRE G., LECLANT F. 1971. Les *Aphidiidae* (*Hym.*) de France et leurs hôtes (*Hom. Aphididae*). Entomophaga, Le François, Paris, 5, 73 pp.

- STARÝ P. 1973. A review of the *Aphidius*-species (*Hymenoptera*, *Aphidiidae*) of Europe. Annot. zool. bot., Bratislava, **84**, 85 pp.
- SZEŁĘGIEWICZ H. 1972. Zapiski afidologiczne z Babiej Góry (*Homoptera*, *Aphidoidea*). Fragm. faun., Warszawa, **18**: 205-243.
- WĘGOREK W., RUSZKIEWICZ M. 1968. Z badań nad fauną mszyce motylkowych roślin pastewnych. Pr. Nauk. Ins. Ochr. Rośl., Warszawa, **10**: 7-27.
- WIĄCKOWSKI S. K., DRONKA K. 1968. Laboratory investigations on the effect of aphicides available in Poland on the most important natural enemies of aphids. Pol. Pismo ent., Wrocław, **38**: 159-173.
- WIĄCKOWSKI S. K., HERMAN E. 1968. Laboratory investigations on the effect of primary and secondary aphid parasites. Pol. Pismo ent., Wrocław, **38**: 593-600.
- WIĄCKOWSKI S. K., WIĄCKOWSKA I. 1961. Wyniki hodowli pasożytów entomofauny sadu. Część II. Pol. Pismo ent., Wrocław, **31**: 255-265.
- WIĄCKOWSKI S. K., WIĄCKOWSKA I. 1968. Investigations on the entomofauna accompanying aphids occurring on fruit trees and bushes. Pol. Pismo ent., Wrocław, **38**: 255-283.

РЕЗЮМЕ

[Заглавие: Материалы к познанию *Aphidiidae* (*Hymenoptera*) Польши]

В работе содержится перечень 41 видов известных из Польши, 16 из которых являются новыми для фауны страны. Эти виды обозначены в тексте звездочкой.

ZUSAMMENFASSUNG

[Titel: Materialien zur Kenntnis der *Aphidiidae* (*Hymenoptera*) Polens]

Die vorliegende Arbeit enthält eine Liste der 41 aus Polen bekannten Arten, unter denen 16 neu für die Fauna des Landes erscheinen (im Text mit Sternchen versehen).

STANTON G. 1972. A review of the Aphidivoridae (Hymenoptera, Aphelinidae) of Europe. *Ann. Entomol. Soc. Brit.*, London, 65: 45-57.

SZALCZYŃSKI H. 1972. *Opisniki szkodliwych gatunków owadów (Hymenoptera, Aphelinidae)*. Praca Inst. Wniosk., Warszawa, 32: 205-242.

WIĄCZOWSKI W., KRZYŻANOWSKI H. 1968. Z badań nad hodowcą szkodliwych roślin pastewnych. *Pr. Nauk. Inst. Ochr. Rosl.*, Warszawa, 17: 1-27.

WIĄCZOWSKI S. K., DRONKA K. 1968. Laboratory investigations on the effect of aphidicides available in Poland on the most important natural enemies of aphids. *Pol. Pismo ent.*, Wrocław, 33: 159-172.

WIĄCZOWSKI S. K., HERMAN Z. 1968. Laboratory investigations on the effect of primary and secondary aphid parasites. *Pol. Pismo ent.*, Wrocław, 33: 473-500.

WIĄCZOWSKI S. K., WIĄCZOWSKA I. 1961. Wyniki hodowli pasożytów autoklonalnej szkodliwej II. *Pol. Pismo ent.*, Wrocław, 31: 235-265.

WIĄCZOWSKI S. K., WIĄCZOWSKA I. 1968. Investigations on the autoklonal and polyphagous aphids occurring on fruit trees and bushes. *Pol. Pismo ent.*, Wrocław, 33: 255-269.

PIRSONE

[Faint, illegible text, possibly a title or abstract in a foreign language]

PAULINENVAARINEN

[Faint, illegible text, possibly a title or abstract in a foreign language]

Redaktor pracy – prof. dr A. Riedel

Państwowe Wydawnictwo Naukowe – Warszawa 1975
 Nakład 880+90 egz. Ark. wyd. 1, druk. 1. Papier druk. sat. kl. III 80 g. B1, Cena zł 10,
 Nr zam. 2084/75 – A-14 – Wrocławskie Drukarnia Naukowa